

Hallituksen esitys Eduskunnalle Yhdistyneiden Kansakuntien lapsen oikeuksien yleissopimuksen lasten osallistumisesta aseellisiin selkkauksiin tehdyn valinnaisen pöytäkirjan hyväksymisestä ja laiksi pöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi New Yorkissa toukokuussa 2000 tehdyn Yhdistyneiden Kansakuntien lapsen oikeuksien yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan lasten osallistumisesta aseellisiin selkkauksiin.

Pöytäkirjan tavoitteena on vahvistaa yleissopimuksen suojaamien oikeuksien täytönpanoa suojelemalla lapsia eli kaikkia alle 18-vuotiaita henkilöitä entistä tehokkaammin joutumasta aseellisiin selkkauksiin. Alle 18-vuotiaiden suoranainen osallistuminen vihollisuuksiin tulee estää samoin kuin heidän värväämisensä pakolla asevoimiin. Tavoitteena on lisäksi nostaa vapaaehtoisen asevoimiin värväyksen ikärajaa yleissopimuksen 15 vuoden ikärajasta korkeammaksi. Pöytäkirjan osapuolten tulee ilmoittaa, mitä 15 vuoden ylittävää vähimmäisikää ne tulevat noudattamaan vapaaehtoisessa värväyksessä. Sitova selitys vapaaehtoisen värväämisen vähimmäisiästä tulee antaa pöytäkirjan ratifioimisen tai siihen liittymisen yhteydessä. Pöytäkirja velvoittaa alle 18-vuotiaita värväivät valtiot sitoutumaan toimiin sen estämiseksi, että he eivät osallistuisi aseellisiin selkkauksiin. Myös asevoimista erillisten aseistautuneiden ryhmien on noudatettava kaikissa olosuhteissa 18 vuoden ikärajaa vär-

väyksessä ja vihollisuuksiin osallistumisessa. Pöytäkirja velvoittaa sopimuspuolet antamaan tarvittaessa asianmukaista apua pöytäkirjan vastaisten tekojen kohteeksi joutuneiden uhrien kuntouttamiseksi ja yhteiskuntaan uudelleen sopeuttamiseksi.

Tarkoituksena on eduskunnan hyväksyttyä pöytäkirjan tallettaa ratifioimiskirja viivytyksettä pöytäkirjan tallettajan, Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteerin, huostaan. Pöytäkirja tulee kansainvälisesti voimaan kolmen kuukauden kuluttua siitä päivästä, jona kymmenen valtiota on ilmoittanut sitoutuvansa noudattamaan pöytäkirjan määräyksiä tallettamalla sitä koskevan ratifioimis- tai liittymiskirjan Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteerin huostaan. Tämä tapahtuu 12 päivänä helmikuuta 2002. Jos ratifioimis- tai liittymiskirja talletetaan pöytäkirjan kansainvälisen voimaantulon jälkeen, tulee pöytäkirja voimaan yhden kuukauden kuluttua ratifioimis- tai liittymiskirjan tallettamisesta. Viimeksi mainittu määräys tulee soveltu- maan myös Suomen osalta.

Esitykseen sisältyy lakiehdotus pöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan samana ajankohtana kuin pöytäkirjakin.

YLEISPERUSTELUT

1. Nykytila

1.1. Lapset aseellisissa selkkauksissa

Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) antamien tietojen mukaan tänä päivänä yli 300 000 alle 18-vuotiasta lasta sekä poikia että tyttöjä osallistuu aseellisiin selkkauksiin yhteensä yli 30:llä eri konfliktialueella. Lapset eivät ole pelkästään aseellisten selkkausten uhreja, vaan useissa tapauksissa myös osallistujia, joko pakolla tai vapaaehtoisesti värvättyjä sotilaita. Vuosina 1986—1996 tilastoitiin arviolta kahden miljoonan lapsen kuolleen, kuuden miljoonan lapsen haavoittuneen, yli kymmenen miljoonan lapsen vammautuneen ja miljoonan lapsen jääneen orvoiksi aseellisten selkkausten seurauksena. Lasten osallistuminen aseellisiin selkkauksiin ja värvääminen palvelukseen on kriittisin ongelma Afrikassa ja Aasiassa, mutta ongelma on tunnettu myös muun muassa Amerikassa, Euroopassa ja Lähi-idässä.

Enemmistö hallitusten ja erilaisten aseellisten ryhmien värväämistä lapsista on iältään 15—18 vuotiaita, mutta värvättyjen joukossa on myös tuhansia alle 15-vuotiaita nuorimpien ollessa alle 10-vuotiaita. Tyttöjä ja poikia käytetään niin konfliktitilanteissa sotilaina kuin muissakin tehtävissä kuten vakoojina, viestintäveijinä, huolto- ja vartiotehtävissä, kantajina, palvelijoina ja seksiorjina. Tytöt ovat näissä tehtävissä erityisessä riskiryhmässä joutua raiskausten, seksuaalisen häirinnän ja hyväksikäytön uhreiksi. Värväyksestä suurin osa tehdään pakolla, mutta toisinaan lapset liittyvät asevoimiin myös vapaaehtoisesti. Vapaaehtoisuuden taustalla on usein joukko erinäisiä syitä: eläminen jo puhjennussa konfliktitilanteessa, taloudellinen ja sosiaalinen ahdinko, koulutuksen puute, rikkoon tunteet tai kokonaan puuttuvat perhesuhteet, lähikulttuurin antama malli sekä kuuluminen erityisiin riskiryhmiin, kuten esimerkiksi katulapsiin, pakolaisiin tai tiettyihin vähemmistöihin.

Lasten osallistuminen aseellisiin selkkauksiin on kasvanut tasaisesti viimeisten vuosikymmenien aikana. Kasvuun vaikuttavia te-

kijöitä on useita, kuten sodankäyntitapojen muuttuminen, aseteknologian kehittyminen ja aseiden, erityisesti pienaseiden, lukumäärän nopea kasvu. Ratkaisevin tekijä on kuitenkin aseellisten selkkausten kesto. YK:n tilastot osoittavat, mitä kauemmin aseellinen selkkaus jatkuu, sitä todennäköisemmin lapset joutuvat aseellisiin selkkauksiin.

Aseellisiin selkkauksiin osallistuneiden lasten sopeuttaminen takaisin yhteiskuntaan ja normaalielämään on käytännössä osoittautunut vaikeaksi. Varsinkaan kehitysmaissa ei ole riittävästi resursseja heidän kuntouttamiseensa ja sopeuttamiseensa. Lapset kärsivät usein sekä fyysisistä vammoista että vaikeista psyykkisistä ongelmista. Vakavia erityisongelmia ovat myös HIV-tartunnat ja tyttölasten raskaudet. Lapsilta puuttuu usein myös käsitys käytännön elämän taidoista. Puutteellinen tai kokonaan puuttuva peruskoulutus vaikeuttaa heidän mahdollisuuksiaan selviytyä itsenäisesti. Aseellisiin selkkauksiin osallistuneisiin lapsiin kohdistetaan lisäksi varsin usein syrjintää heidän väkivaltaisen menneisyytensä takia.

1.2. Aseellisiin selkkauksiin osallistumisen ja värväämisen vähimmäisikä kansainvälisissä ja alueellisissa sopimuksissa

Kansainväliset sopimukset, joissa käsitellään lasten osallistumista aseellisiin selkkauksiin sekä lasten asevoimiin värväämisen vähimmäisikää, voidaan jakaa neljään eri ryhmään: humanitaarista oikeutta ja sodan oikeussääntöjä koskevat sopimukset, ihmisoikeussopimukset, työoikeudelliset sopimukset sekä rikosoikeutta koskevat sopimukset.

Humanitaarista oikeutta ja sodan oikeussääntöjä käsittelevien vuoden 1949 Geneven yleissopimusten (SopS n:o 8/1955) kahteen lisäpöytäkirjaan (SopS n:o 82/1980) kirjattiin ensimmäisen kerran määräys lasten vähimmäisiästä vihollisuuksiin osallistumisen ja värväämisen osalta vuonna 1977.

Kansainvälisten aseellisten selkkausten uhrien suojelemisesta tehdyn ensimmäisen lisäpöytäkirjan 77 artikla käsittelee lasten suoje-

lemista aseellisissa selkkauksissa. Kyseisen artiklan toisessa kappaleessa määrätään, että selkkausten osapuolten on tehtävä voitavansa, jotta alle 15-vuotiaat lapset eivät joutuisi välittömästi osallistumaan vihollisuuksiin. Lisäksi määrätään, että alle 15-vuotiaiden ottamista asevoimiin tulisi välttää. Jos sopimuspuoli värvää 15 vuotta täyttäneitä, mutta alle 18-vuotiaita, tulee värväämisessä antaa etusija heistä vanhimmille.

Toinen lisäpöytäkirja, joka käsittelee kansainvälistä luonnetta vailla olevien aseellisten selkkausten uhrien suojelemista, sisältää vastaavan, mutta sanamuodoltaan tiukemman määräyksen. Inhimillisen kohtelun perusteita käsittelevässä 4 artiklan kolmannen kappaleen c-kohdassa määrätään, että alle 15-vuotiaita lapsia ei saa määrätä asevoimiin tai vastaaviin ryhmiin, eikä heidän saa antaa osallistua vihollisuuksiin.

Sanamuodoltaan pöytäkirjat käsittelevät lasten määräämistä asevoimiin eli tämän voidaan tulkita tarkoittavan vain pakollista värväämistä, ei siis koskevan vapaaehtoista värväämistä. Pöytäkirjoihin sisältyvät myös määräykset lapsivangeista ja ensimmäisen pöytäkirjan avustustoimintaa koskevan määräyksen perusteella lapsille on annettava etusija avustuselätyksiä jaettaessa.

Laadittaessa Geneven yleissopimusten lisäpöytäkirjoja eräät valtiot esittivät vähimmäisiäksi 18 vuotta, mutta lapsen määritelmän puuttuminen kansainvälisestä humanitaarisesta oikeudesta johti lopulta 15 vuoden vähimmäisiän hyväksymiseen. Lisäpöytäkirjoissa tosin kielletään aseelliseen selkkaukseen liittyvästä rikoksesta määrätyn kuolemantuomion täytäntöönpano, jos rikoksenteijä ei ollut tekohetkellä täyttänyt 18 vuotta (ensimmäisen lisäpöytäkirjan 77 artikla, viides kappale ja toisen lisäpöytäkirjan 6 artikla, neljäs kappale).

Lapsen oikeuksien keskeisin, lähes universaalisti hyväksytty standardi on vuonna 1989 tehty YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS n:o 60/1991). Yleissopimus on maailman laajimmin ratifioitu ihmisoikeussopimus ja sillä on 191 sopimuspuolta. Suomi on ratifioinut yleissopimuksen 20 päivänä kesäkuuta 1991 ja yleissopimus on saatettu voimaan lailla (59/1991). Yleissopimuksella tunnustetaan sekä niin sanottujen yleisten ihmisoikeus-

keussopimusten takaamat oikeudet ja vapaudet lasten osalta että taataan heille myös erityisiä oikeuksia.

Yleissopimuksen perusteella kaikki alle 18-vuotiaat henkilöt ovat lapsia, ellei lapseen soveltuviin kansallisen lainsäädännön lakien mukaan täysi-ikäisyyttä saavuteta aikaisemmin (1 artikla). Yleissopimuksen keskeisenä periaatteena on lapsen edun ensisijaisuuden huomioiminen kaikissa lasta koskevissa toimissa (3 artikla). Yleissopimuksessa on määräksiä lasten osallistumisesta aseellisiin selkkauksiin, heidän värväämisestään ja suojelemisestaan sekä kuntouttamisesta ja sopeuttamisesta takaisin yhteiskuntaan (38-39 artikla).

Yleissopimuksen 38 artiklalla määrätään lasten suojelemisesta aseellisilta selkkauksilta. Yleisluontoisena määräyksenä todetaan, että sopimusvaltioiden tulee kunnioittaa soveltuvia ja lasten kannalta merkittäviä kansainvälisen humanitaarisen oikeuden sääntöjä. Varsinaisesta aseellisiin selkkauksiin osallistumisen ikäraja määrätään, että sopimusvaltioiden on kaikin mahdollisin toimin varmistettava, etteivät alle 15-vuotiaat henkilöt suoranaisesti osallistu vihollisuuksiin. Myös asevoimiin värväyksen osalta ikärajana on 15 vuotta. Jos sopimusvaltio värvää henkilöitä, jotka ovat jo täyttäneet 15 vuotta, mutta eivät vielä 18 vuotta, on etusija pyrittävä antamaan ikäryhmän vanhimille. Tämä määräys on yhdenmukainen Geneven yleissopimusten ensimmäisessä lisäpöytäkirjassa olevan määräyksen kanssa. Lisäksi kansainvälisen humanitaarisen oikeuden siviiliväestön suojelua koskevien velvoitteiden mukaisesti määrätään suojelemaan ja hoitamaan lapsia, joihin aseellinen selkkaus vaikuttaa.

Yleissopimuksen 39 artiklalla määrätään sopimuspuolet edistämään aseellisen selkkauksen uhriksi joutuneen lapsen ruumiillista ja henkistä toipumista sekä yhteiskuntaan sopeutumista. Toipumisen ja sopeutumisen on tapahduttava ympäristössä, joka edistää lapsen terveyttä, itsekunnioitusta ja ihmisarvoa.

Lasten osallistumisesta aseellisiin selkkauksiin ja värväämisestä asevoimiin on kysymys myös lapsityövoiman käytöstä. Kansainvälisen työjärjestön ILO:n yleissopimus n:o 138, joka koskee työhön pääsemiseksi

vaadittavaa vähimmäisikä (SopS n:o 87/1976), on laajin lapsityövoiman käytön sääntelyä koskeva perusasiakirja. Yleissopimusta täydentää suositus n:o 146. Yleissopimuksen tavoitteena on lapsityövoiman käytön asteittainen lopettaminen. Sopimus on tullut Suomessa voimaan 13 päivänä tammikuuta 1976.

Yleissopimusta n:o 138 on vahvistettu yleissopimuksella n:o 182, joka koskee lapsityön pahimpien muotojen kieltämistä ja välittömiä toimia niiden poistamiseksi (SopS n:o 16/2000). Yleissopimusta täydentää suositus n:o 190. Yleissopimus tuli Suomessa voimaan 17 päivänä tammikuuta 2001. Yleissopimuksen 2 artiklan mukaan lapsella tarkoitetaan kaikkia alle 18-vuotiaita. Artiklassa 3 määritellään lapsityön pahimmat muodot, kuten artiklan a-kohdassa kaikki orjuuden muodot ja siihen verrattavat käytännöt mukaan lukien lasten pakkovärväyksen, joka mahdollistaa lasten käyttämisen aseellisissa selkkauksissa. Alaikäisten laillisesti tapahtuva vapaaehtoinen värväytyminen aseelliseen palvelukseen ja osallistuminen aseellisiin selkkauksiin jää yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle. Saman 3 artiklan d-kohdan perusteella lapsityön pahimmat muodot käsittävät myös työn, joka luonteensa tai olosuhteidensa vuoksi saattaa olla haitallista lasten terveydelle, turvallisuudelle tai moraalille. Yleissopimuksen n:o 182 yhteyteen liittyy ILO:n kansainvälinen ohjelma lapsityövoiman käytön poistamiseksi. Ohjelman avulla pyritään poistamaan lapsityön kaikkein pahimmat muodot. Suomen hallitus on tukenut ohjelmaa vuodesta 1998 lähtien.

Lasten sotilaallisen käytön kieltoa on käsitelty myös kansainvälisessä rikosoikeudessa. Kansainvälisen rikostuomioistuimen Rooman perussäännön 8 artiklan toisen kappaleen e-kohdan seitsemännen alakohdan mukaan alle 15-vuotiaiden lasten ottaminen tai värväminen kansallisiin asevoimiin tai ryhmiin tai heidän käyttämisensä aktiivisesti vihollisuksissa on sotarikos. Vuonna 1998 tehty perussääntö ei ole vielä voimassa, sillä voimaantulo edellyttää 60:n ratifioimis-, hyväksymis- tai liittymiskirjan tallettamista. Joulukuun alkupuolella 2001 sopimusosapuolia on 47. Suomi on ratifioinut perussäännön 29 päivänä joulukuuta 2000.

Alueellisista oikeudellisista asiakirjoista vuonna 1990 tehty afrikkalainen peruskirja lapsen oikeuksista ja suojelusta käsittelee lasten osallistumista aseellisiin selkkauksiin ja heidän värväämistään. Peruskirja tuli voimaan 29 päivänä marraskuuta 1999 ollen tällä hetkellä ainoa alueellisesti voimassa oleva ihmisoikeussopimus, joka sisältää määräyksen lasten osallistumisesta aseellisiin selkkauksiin. Peruskirjan 22 artiklan toisessa kappaleessa määrätään, että sopimusvaltioiden on ryhdyttävä kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin varmistaakseen, ettei yksikään lapsi osallistu suoraan vihollisuuksiin ja sopimusvaltiot pidättäytyvät erityisesti värväämästä lapsia. Määräys asettaa 18 vuoden vähimmäisikärajan osallistumiselle ja värvämiselle sekä edellyttää sopimusvaltioilta ryhtymistä kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin määräyksen täytäntöönpanemiseksi.

1.3. Kansainvälinen kehitys

Viime vuosikymmenien aikana kansainvälinen yhteisö on kiinnittänyt kasvavaa huomiota lasten asemaan aseellisissa konflikteissa. Vuoden 1990 New Yorkin lapsiasiain kansainvälisen huippukokouksen jälkeen on YK:n puitteissa ryhdytty lukuisiin toimenpiteisiin lasten suojelemiseksi aseellisilta selkkauksilta. YK:n lapsen oikeuksien komitea suosittelee vuonna 1993 erityisasiantuntijan nimittämistä valmistelemaan tutkimusta aseellisten selkkausten vaikutuksista lapsiin. Suosituksen pohjalta YK:n yleiskokous hyväksyi vuonna 1993 päätöslauselman (48/157), jolla esitettiin tutkimuksen laatimista. Vuonna 1994 tehtävään valitun mosambikilaisen Graça Machelin mittava tutkimus aseellisten selkkausten vaikutuksista lapsiin valmistui 1996.

Vuonna 1997 YK:n pääsihteeri nimitti lapsia aseellisissa konflikteissa käsittelevän erityisedustajan. Erityisedustajan tehtävänä on edistää lasten suojelua, oikeuksia ja hyvinvointia aseellisten selkkausten kaikissa eri vaiheissa eli ennaltaehkäisevästi ennen aseellisten selkkausten puhkeamista, selkkausten aikana sekä selkkausten jälkeisissä yhteiskunnan uudelleen rakentamisen vaiheissa. Käytännössä erityisedustajan tehtävien pai-

nopiste on ollut jo puhjenneissa selkkauksissa ja niiden jälkitilanteissa elävien lasten auttamisessa ja tämän myötä tehtävään kuuluvat olennaisena osana kenttämatkat kriisialueille. Tehtävässä jatkaa vuonna 2001 toista toimikauttaan ugandalainen Olara A. Otunnu. Suomen hallitus on tukenut kehitysyhteistyövaroin erityisedustajan toimiston työtä.

Turvallisuusneuvoston konkreettisiin toimenpiteisiin lukeutuu myös erityisten lastensuojeluneuvonantajien nimittäminen kahteen YK:n rauhanturvaoperaatioon Sierra Leoneen (päätöslauselma 1260/1999) ja Kongon demokraattiseen tasavaltaan (päätöslauselma 1279/1999) vuonna 1999.

YK:n turvallisuusneuvosto hyväksyi niin ikään vuonna 1999 tärkeänä merkkipaaluna pidettävän päätöslauselman (1261/1999) lapsista aseellisissa selkkauksissa. Päätöslauselmassa tuomitaan muun muassa lasten värväminen ja osallistuminen aseellisiin selkkauksiin kansainvälisen oikeuden vastaisena. Tähän päätöslauselmaan liittyen pääsihteeri antoi vuonna 2000 turvallisuusneuvostolle erityisen raportin lapsista ja aseellisista selkkauksista (A/55/163-S/2000/712).

Myöhemmin turvallisuusneuvosto on antanut kaksi muuta lapsia aseellisissa selkkauksissa käsittelevää päätöslauselmaa. Vuonna 2000 hyväksytytty päätöslauselma (1341/2000) toimii eräänlaisena toimintasuunnitelmana lasten suojelemiseksi konfliktitilanteissa. Myös tähän päätöslauselmaan liittyen pääsihteeri antoi vuonna 2001 turvallisuusneuvostolle raportin lapsista aseellisissa selkkauksissa (A/56/342-S/2001/852). Viimeisimmällä vuonna 2001 hyväksytyllä päätöslauselmallaan (1379/2001) turvallisuusneuvosto ilmaisi valmiutensa sisällyttää lasten suojelemiseen liittyviä säännöksiä rauhanturvaoperaatioiden mandaatteihin. Myös lastensuojeluneuvonantajien nimittämistä rauhanturvaoperaatioihin päätettiin jatkaa. Päätöslauselmalla pyydettiin pääsihteeriä antamaan raportti päätöslauselman täytäntöönpanosta vuonna 2002 ja sisällyttämään raporttiin listan niistä aseellisten selkkausten osapuolista, jotka värväivät tai käyttivät lapsia aseellisissa selkkauksissa kansainvälisen oikeuden vastaisesti. Edellä mainittujen pääsihteerin antamien raporttien käsittelyn ja päätöslauselmien hyväksymisen yhteydessä

turvallisuusneuvosto on käynyt yleistä keskustelua lasten asemasta aseellisissa selkkauksissa.

Lasten suojelemiseen viitataan myös turvallisuusneuvoston siviilien suojelemista aseellisissa selkkauksissa koskevissa päätöslauselmissa (1265/1999 ja 1296/2000). YK:n puitteissa lapsia ja aseellisia konflikteja on käsitelty lisäksi yleiskokouksen ja ihmisoikeustoimikunnan lapsen oikeuksia koskevissa päätöslauselmissa.

Vuoden 2002 aikana järjestetään YK:n yleiskokouksen erityisistunto lapsiasioista. Erityisistunto on osa vuonna 1990 järjestetyn lapsiasiain kansainvälisen huippukokouksen seurantaa. Lapset aseellisissa selkkauksissa tulevat olemaan esillä erityisistunnon loppuasiakirjan julistusosassa ja toimintasuunnitelmassa.

Kansainvälisen Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun 26. kansainvälinen konferenssi suositti vuonna 1995 päätöslauselmalla muun muassa, että selkkausten osapuolten tulisi pidättäytyä lasten aseistamisesta ja ryhtyä kaikkiin mahdollisiin toimenpiteisiin varmistukseen, etteivät alle 18-vuotiaat lapset osallistu vihollisuuksiin. Seuraava 27. kansainvälinen konferenssi pidettiin vuonna 1999. Konferenssissa hyväksytyssä toimintasuunnitelmassa vuosille 2000-2003 viitattiin edelleen 26. kansainvälisen konferenssin suositukseen sekä suositettiin ryhtymistä kaikkiin mahdollisiin toimenpiteisiin, mukaan lukien rangaistustoimenpiteisiin, jotta alle 15-vuotiaiden lasten osallistuminen aseellisiin selkkauksiin ja lasten värväminen asevoimiin tai aseistautuneisiin ryhmiin voitaisiin estää.

Kanadan Winnipegissä järjestettiin vuonna 2000 kansainvälinen lapsia aseellisissa selkkauksissa käsittelevä konferenssi. Konferenssissa hyväksytyt loppuasiakirjat eivät ole oikeudellisesti sitovia, mutta osoittavat 130:n valtion poliittista tahtoa ja sitoutumista lasten aseellisiin selkkauksiin osallistumisen ja värväamisen estämiseksi. Konferenssin yhteydessä päätettiin perustaa erillinen komitea suunnittelemaan konferenssin seurantaa. Myös Italian Firenzessä järjestettiin vuonna 2001 kansainvälinen seminaari lapsista aseellisissa selkkauksissa. Seminaari käsitteli tietoa aseellisten selkkausten vaikutuksista lap-

siin ja luotettavan tiedon käyttämistä päätöksenteossa ja toiminnassa lasten hyväksi.

Eurooppalaisella alueellisella tasolla lapsia aseellisissa selkkauksissa on käsitelty muun muassa Euroopan unionin (EU) ja Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön (ETYJ) toimielinten puitteissa. Euroopan parlamentti hyväksyi lapsisotilaita käsittelevän päätöslauselman (B4-1078) vuonna 1999 ja Norrköpingissä maaliskuussa 2001 järjestettiin silloisen EU:n puheenjohtajamaan Ruotsin toimesta seminaari lapsista aseellisissa selkkauksissa. ETYJ käsittelee teemaa muun muassa inhimillisen ulottuvuuden seminaarissa Varsovassa vuonna 2000. Seminaarissa hyväksyttiin konkreettisia suosituksia ETYJ:lle lasten aseman huomioimiseksi entistä tehokkaammin esimerkiksi ETYJ:n paikan päällä suoritettavissa tehtävissä.

Vuonna 1998 perustettu kansainvälisten kansalaisjärjestöjen yhteenliittymä lapsisotilaiden käytön lopettamiseksi (Coalition to Stop the Use of Child Soldiers) on asettanut tavoitteekseen täydellisen kiellon sekä lasten osallistumiselle aseellisiin selkkauksiin että pakolliselle ja vapaaehtoiselle värvämiselle. Nostaakseen asian kansainvälisen yhteisön tietoisuuteen yhteenliittymä on julkaissut useita tutkimusraportteja ja koosteita aiheesta sekä järjestänyt viisi alueellista konferenssia lapsista aseellisissa selkkauksissa. Konferenssit on järjestetty Mosambikissa, Uruguayssa ja Saksassa vuonna 1999, Nepalissa vuonna 2000 ja viimeisin niistä Jordaniassa vuonna 2001. Jokaisessa alueellisessa konferenssissa on hyväksytty lapsisotilaiden käytön estämiseen tähtäävä julistus. Julistukset eivät ole oikeudellisesti sitovia asiakirjoja, mutta ne osoittavat useiden valtioiden poliittisen tahdon ja halun sitoutua lasten aseellisiin selkkauksiin osallistumisen kieltoon. Suomen hallitus on antanut kehitysyhteistyövaroista tukea mainitulle kansalaisjärjestöjen yhteenliittymälle.

Suomi allekirjoitti Islannissa vuonna 1999 Pohjoismaiden ulkoministereiden lapsisotilaiden käytön vastaisen julistuksen, jonka perusteella valtio-osapuolet takaavat, ettei alle 18-vuotiaita värvätä asevoimiin, eikä heidän mitenkään sallita osallistua vihollisuuksiin. Julistuksella ei ole oikeudellista sitovuutta.

1.4. Vapaaehtoinen maanpuolustustyö Suomessa

Puolustusvoimista annetun lain 2 §:n 5a -kohdan (740/1994) perusteella puolustusvoimien tehtävänä on tukea vapaaehtoista maanpuolustuskoulutusta sekä muutoinkin edistää maanpuolustustahtoa ja kansalaisten ruumiillista kuntoa kohottavaa toimintaa. Puolustusministeriö on antanut päätöksen puolustusvoimille vapaaehtoisen maanpuolustuskoulutuksen tukemisesta (838/1994).

Vapaaehtoisen maanpuolustustyön päämääränä on lujittaa maanpuolustustahtoa, edistää puolustuskykyä ja tukea viranomaisen varautumista poikkeusoloihin. Puolustusvoimat ohjaa ja tukee vapaaehtoistoimintaa näiden tavoitteiden mukaisesti. Maanpuolustusjärjestöt ja puolustusvoimat tekevät yhteistyötä Maanpuolustuskoulutus ry:n piirissä. Maanpuolustuskoulutus ry täydentää omalta osaltaan asevelvollisten koulutusta ja valmentaa yli 15-vuotiaita kansalaisia puolustusvoimien ja muun yhteiskunnan poikkeusolojen organisaatioihin.

Maanpuolustuskoulutus ry:n koulutustarjontaan kuuluvat erilaiset kurssit, kuten turvakurssit, valmiuskurssit, sotilaalliset lisäkurssit, kuntakurssit ja yleiskurssit. Osa kurseista keskittyy kansalaistaitojen kohentamiseen tarjoamalla esimerkiksi henkilökohtaiseen ja kodin turvallisuuteen ja ensiapuun liittyviä taitoja, mutta tietyt kurssit kehittävät myös sotilaallisia taitoja. Kurssien periaatena kuitenkin on, että niin sanottuihin sotilaallisiin osioihin osallistuvat vain asevelvolliset.

Puolustusministeriön alaisuudessa toimii vapaaehtoisen maanpuolustustyön neuvottelukunta, jonka kokoonpanosta ja tehtävistä säädetään asetuksella (85/1996). Neuvottelukunnan tehtävänä on ohjata ja seurata vapaaehtoisen maanpuolustusjärjestelmän kehittämistä, kehittää kansalaisten maanpuolustushenkeä sekä edistää kansalaisten vapaaehtoista maanpuolustustoimintaa ja maanpuolustusvalmiutta. Neuvottelukunta muodostuu puheenjohtajasta, kymmenestä jäsenestä sekä kolmesta asiantuntijajäsenestä. Jäsenet edustavat poliittisia puolueita, ammattijärjestöjä ja Maanpuolustuskoulutus ry:tä. Neuvottelukunnan asettaa valtioneuvosto.

Puolustusministeriö määrittää vapaaehtoisen maanpuolustuksen tavoitteet ja luo toiminnalle lainsäädännölliset ja taloudelliset edellytykset. Ministeriö myös seuraa vapaaehtoistoiminnan kehittämistä ja valvoo sen yhteiskunnallista hyväksyttävyyttä. Sisäasiainministeriö huolehtii poikkeusolojen organisaatioiden (poislukien puolustusvoimat) valmiuteen liittyvän koulutuksen ja vapaaehtoistoiminnan ohjauksesta 21 päivänä joulukuuta 1998 allekirjoitetussa yhteistoimintapöytäkirjassa sovitulla tavalla.

2. Valinnaisen pöytäkirjan tavoite ja pääasiallinen sisältö

Pöytäkirjan tavoitteena on lapsen oikeuksien yleissopimuksen suojaamien oikeuksien entistä tehokkaampi täytäntöönpano suojelemalla lapsia joutumiselta aseellisiin selkkauksiin. Pöytäkirjan määräyksillä korotetaan asevoimiin värvättävien ja vihollisuuksiin osallistuvien henkilöiden vähimmäisikää. Samalla vahvistetaan yleissopimuksen keskeisen periaatteen soveltamista eli lapsen edun ensisijaisuuden huomioimista kaikissa lapsia koskevissa toimissa.

Pöytäkirja muodostuu johdannosta sekä kolmestatoista artiklasta, jotka sisältävät määräyksiä lasten osallistumisesta aseellisiin selkkauksiin sekä pakolla suoritettavasta että vapaaehtoisesta värväyksestä. Pöytäkirjan tavoitteena on estää alle 18-vuotiaiden suoranaisten osallistuminen vihollisuuksiin. Tavoitteena on myös estää alle 18-vuotiaiden pakollinen värvääminen asevoimiin ja nostaa vapaaehtoisen asevoimiin värväyksen ikäraja olemassa olevasta 15 vuoden ikärajusta korkeammaksi. Vähimmäisiän nostaminen ei koske sopimusvaltioiden asevoimien ylläpitämiä tai niiden valvonnassa olevia kouluja. Pöytäkirjan osapuolten tulee ilmoittaa, mitä yli 15 vuoden ikärajaa ne tulevat noudattamaan vapaaehtoisessa värväyksessä. Sitova selitys vapaaehtoisen värväämisen vähimmäisiästä tulee antaa pöytäkirjan ratifioimisen tai siihen liittymisen yhteydessä.

Pöytäkirja velvoittaa alle 18-vuotiaita henkilöitä värväävät valtiot sitoutumaan toimiin sen estämiseksi, että nämä eivät osallistuisi aseellisiin selkkauksiin. Myös asevoimista erillisten aseistautuneiden ryhmien on nouda-

tettava kaikissa olosuhteissa 18-vuoden ikärajaa värväyksessä ja vihollisuuksiin osallistumisessa. Pöytäkirja velvoittaa sopimuspuolet antamaan tarvittaessa asianmukaista apua pöytäkirjan vastaisten tekojen uhrien kuntouttamiseksi ja yhteiskuntaan uudelleen sopeuttamiseksi.

Sopimusvaltio on velvollinen antamaan raportin pöytäkirjan määräysten täytäntöönpanosta YK:n lapsen oikeuksien komitealla kahden vuoden kuluessa pöytäkirjan kansallisesta voimaantulosta. Ensimmäisen raportin jälkeen tiedot pöytäkirjan täytäntöönpanosta sisällytetään lapsen oikeuksien yleissopimuksen täytäntöönpanoa käsitteleviin määräaikaisraportteihin.

Pöytäkirjan määräykset eivät kiellä vaurien tekemistä.

3. Esityksen vaikutukset

3.1. Taloudelliset ja organisatoriset vaikutukset

Esityksestä ei aiheudu välittömiä taloudellisia tai organisatorisia vaikutuksia. Pöytäkirjan 7 artiklan sisältämä määräys taloudellisesta avusta pöytäkirjan vastaisten tekojen uhrien kuntouttamiseksi ja yhteiskuntaan uudelleen sopeuttamiseksi ei ole sopimusvaltiota suoraan velvoittava, vaan avunantoon ja yhteistyöhön ryhdytään neuvottelemalla asianomaisten sopimusvaltioiden ja asiaan liittyvien kansainvälisten järjestöjen kanssa. Määräyksen perusteella taloudellista apua voivat antaa ne sopimusvaltiot, joilla on siihen mahdollisuus.

3.2. Vaikutukset yksilön asemaan

Pöytäkirjaan sisältyvistä periaatteista johtuvat oikeudet ja vapaudet ovat Suomessa jo toteutettu lain tasoisin säädöksin. Näin ollen esityksellä ei ole suoranaisia vaikutuksia yksilön asemaan. Kansainvälisellä tasolla pöytäkirja kuitenkin vahvistaa lapsen asemaa ja oikeuksia kieltämällä lasten suoranaisten osallistumisen aseellisiin selkkauksiin ja pakollisen värväämisen asevoimiin sekä korottamalla vapaaehtoisen värväämisen vähimmäisikärajaa.

4. Asian valmistelu

4.1. Sopimusneuvottelut

YK:n ihmisoikeustoimikunta hyväksyi vuonna 1994 ilman äänestystä päätöslauselman (1994/91), jolla perustettiin työryhmä valmistelemaan yleissopimuksen valinnaista pöytäkirjaa lasten osallistumisesta aseellisiin selkkauksiin. Työryhmä aloitti työnsä samana vuonna kokoontuen kuuden vuoden ajan. Työryhmän varsinaisia eli äänioikeuden omaavia jäseniä olivat kaikki 53 ihmisoikeustoimikunnan jäsenvaltiota. Muut valtiot, YK:n erityisjärjestöt ja muut kansainväliset järjestöt, kuten Kansainvälisen Punaisen Ristin komitea sekä kansalaisjärjestöt, osallistuivat työryhmään tarkkailija-asemassa ilman äänioikeutta. Käytännössä työryhmä kuitenkin hyväksyi menettelytavaksi konsensuksen saavuttamisen kaikista käsiteltävistä kysymyksistä. Työryhmä hyväksyi pöytäkirjaluonnoksen 21 päivänä tammikuuta 2000.

Tämän jälkeen pöytäkirja hyväksyttiin YK:n talous- ja sosiaalineuvostossa (ECOSOC) 10 päivänä toukokuuta 2000. Lopullisesti pöytäkirja hyväksyttiin YK:n yleiskokouksessa 25 päivänä toukokuuta 2000. Pöytäkirja avattiin allekirjoitettavaksi New Yorkissa Peking +5 -erityisistunnon yhteydessä 5 päivänä kesäkuuta 2000. Suomi allekirjoitti valinnaisen pöytäkirjan YK:n yleiskokouksen vuosituhannen huippuko-

kouksen yhteydessä New Yorkissa 7 päivänä syyskuuta 2000.

Työryhmässä käytyjen neuvottelujen aikana Suomi kuului ryhmään, jonka tavoitteena oli saada pöytäkirjaan 18 vuoden vähimmäisikäraja lasten aseellisiin selkkauksiin osallistumiselle sekä pakolliselle ja vapaaehtoiselle värväämiselle.

4.2. Esityksen valmistelu Suomessa

Ulkoasiainministeriö on pyytänyt lausunnot pöytäkirjan sisällöstä ennen sen allekirjoittamista oikeusministeriöltä, sisäasiainministeriöltä, puolustusministeriöltä, opetusministeriöltä, sosiaali- ja terveysministeriöltä sekä työministeriöltä. Kaikki lausunnonantajat katsoivat, ettei pöytäkirjan allekirjoittamiselle ollut estettä.

Pöytäkirjan hyväksymisestä on pyydetty lausunnot oikeusministeriöltä, sisäasiainministeriöltä, puolustusministeriöltä, valtiovarainministeriöltä, opetusministeriöltä, sosiaali- ja terveysministeriöltä, työministeriöltä, eduskunnan oikeusasiamieheltä ja oikeuskanslerin virastolta.

Hallituksen esitys on valmisteltu virkatyönä ulkoasiainministeriössä. Esitysehdotuksesta on pyydetty lausunnot oikeusministeriöltä, sisäasiainministeriöltä, puolustusministeriöltä, valtiovarainministeriöltä, opetusministeriöltä, sosiaali- ja terveysministeriöltä sekä työministeriöltä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Pöytäkirjan sisältö ja suhde Suomen lainsäädäntöön

1 artiklalla veloitetaan sopimuspuolet ryhtymään kaikkiin mahdollisiin toimenpiteisiin varmistaakseen, etteivät niiden asevoimiin kuuluvat alle 18-vuotiaat jäsenet suoraan osallistu vihollisuuksiin.

Suomen lainsäädännössä veloitteesta maanpuolustukseen säädetään perustuslain tasolla. Perustuslain 12 luvun 127 §:n mukaan jokainen Suomen kansalainen on velvollinen osallistumaan isänmaan puolustukseen tai avustamaan sitä sen mukaan kuin laissa säädetään. Uskonnollisen tai eettisen vakaumuksen perusteella on kuitenkin mahdollista saada vapautus osallistumisesta sotilaalliseen maanpuolustukseen. Asettomasta palveluksesta säädetään asevelvollisuuslain 7a luvussa (1728/1991) ja siviilipalvelusta erillisellä siviilipalveluslailla (1723/1991).

Poikkeuksen asevelvollisuuden suorittamisesta muodostavat Ahvenanmaan maakunnan asukkaat. Ahvenanmaan itsehallintolain 12 §:n (1144/199) perusteella Ahvenanmaan kotiseutu-oikeuden omaavat henkilöt ovat vapautettuja asevelvollisuuden suorittamisesta. Tähän viitataan myös asevelvollisuuslain (452/1950) 4 §:ssä ja 46 §:ssä.

Pöytäkirja koskee aseellisia selkkauksia, joiden varalta Suomessa on yleinen asevelvollisuus. Asevelvollisuuslain 1 §:n nojalla jokainen Suomen mies on asevelvollinen isänmaan ja laillisen yhteiskuntajärjestyksen puolustukseksi. Asevelvollisuuslaki sisältää perussäännökset muun muassa varusmiespalveluksesta, kertausharjoituksista ja asevelvollisrekisteristä. Laissa naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta (194/1995) säädetään edellytyksistä, joiden vallitessa nainen voidaan ottaa varusmiespalvelusta vastaavaan vapaaehtoiseen asepalvelukseen.

Asevelvollisuuslain varusmiespalveluksen alaikäraja on toukokuussa 2000 voimaan tulleella lailla (364/2000) muutettu niin, että varusmiespalvelus voidaan vapaaehtoisenaikin aloittaa vasta henkilön täytettyä 18 vuotta (31 §). Vastaava muutos on tehty naisten va-

paaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain 1 §:ään (365/2000). Tästä seuraa, että alle 18-vuotiaita ei värvätä.

Rikoslain 11 luvun 1 §:n 3 kohdan (578/1995) mukaan sodankäyntirikoksesta tuomitaan se, joka sotatoimessa rikkoo Suomea velvoittavan sodankäyntiä koskevan kansainvälisen sopimuksen määräyksiä tai yleisesti tunnustettuja ja vakiintuneita kansainvälisen oikeuden mukaisia sodan lakeja ja tapoja. Jos kysymys on alle 18-vuotiaan käyttämisestä vihollisuuksien aikana, tekoa voitaisiin pitää Suomen rikoslain mukaan sodankäyntirikoksena.

Yleisempänä säädöksenä tulee myös huomioida lastensuojelulaki, jonka 1 §:n (683/1983) mukaan lapsella on oikeus turvalliseen ja virikkeitä antavaan kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä etusija erityiseen suojeluun.

Valmiuslain (1080/1991) 22—24 §:n säännökset 17—64 vuotta täyttäneiden henkilöiden käyttämisestä työvoimana poikkeusoloissa eivät koske aseistettua toimintaa.

2 artiklalla määrätään, etteivät sopimusvaltiot saa pakolla värvätä asevoimiinsa alle 18-vuotiaita henkilöitä.

Suomessa mahdolliseen pakottamalla värväämiseen voidaan soveltaa rikoslain 25 luvun (578/1995) säännöksiä vapautteen kohdistuvista rikoksista. Suomen lainsäädäntö rajoittaa jo sinänsä aseistautuneen väen värväämistä. Tällaisia rangaistussäännöksiä ovat valtiopetoksen valmistelua (RL 13 luku 3 §), laitonta sotilaallista toimintaa (RL 13 luku 4 §) ja yleisen järjestyksen aseellisen rikkomisen valmistelua (RL 17 luku 5 §; 563/1998) koskevat säännökset. Jos värväminen poikkeuksellisesti ei tapahtuisi mainituissa rikoslain pykälissä tarkoitettujen tavoitteiden toteuttamiseksi, voisivat ainakin yhdistysmuotoiseen aseistautuneeseen järjestykseen soveltua yhdistyslain (503/1989) säännökset kielletyistä yhdistyksistä (3 §), yhdistyksen lakkauttamisesta (43 §) ja rangaistussäännös laittoman yhdistystoiminnan harjoittamisesta (62 §).

Kansainvälisellä tasolla lasten osallistumista aseellisiin selkkauksiin sekä värväämistä

asevoimiin on tarkasteltu myös työoikeudellisena kysymyksenä ja erityisesti lapsityövoiman pahimpien muotojen käyttämisenä. Asiaa voidaan tarkastella työoikeudellisesti myös Suomen lainsäädännön pohjalta, mikäli kyseessä on muu kuin asevelvollisuuden suorittaminen, kuten esimerkiksi oppisopimuskoulutuksen suorittaminen tai määräaikainen työsuhte. Suomessa nuorten työntekijöiden työstä on säädetty laissa nuorista työntekijöistä (998/1993). Lakia sovelletaan työhön, jota alle 18-vuotias henkilö eli nuori työntekijä tekee työ- tai virkasuhteessa. Lain tavoitteena on suojata nuoria työntekijöitä asettamalla työntekijän iälle ja toisaalta sallittavan työn laadulle tietyt rajoitukset. Lain mukaan työnantajan on huolehdittava, ettei työ ole nuoren työntekijän ruumiilliselle tai henkisel- le kehitykselle vahingoksi. Työ ei myöskään saa vaatia nuorelta suurempaa ponnistusta tai vastuuta kuin hänen ikänsä ja voimansa huomioiden on kohtuullista. Lain säännöksillä nuorten työntekijöiden säännöllisestä työajasta, ylityöstä, enimmäistyöajasta, työajan sijoittelusta ja lepoajoista pyritään suojelemaan alle 18-vuotiaita liialliselta työnteolta sekä turvaamaan heille riittävät lepo- ja vapaaajat.

Asetus nuorten työntekijöiden suojelusta (508/1986) sisältää säännökset nuorelta työntekijältä kielletyistä ja hänelle vaarallisista töistä sekä nuoren työntekijän käyttämisestä vaarallisiin töihin. Asetus toistaa lain vaatimukset työn turvallisuudesta ja terveellisyydestä eli asetuksen 2 §:n mukaan nuorta työntekijää ei saa käyttää työhön, joka on hänen ruumiilliselle tai henkisel- le kehityksel- leen vahingoksi tahi joka vaatii häneltä suurempaa ponnistusta tai vastuuta kuin hänen ikänsä ja voimiinsa katsoen on kohtuullista. Tällaisia töitä ovat muun muassa työt, joissa nuoren iästä taikka kokemuksen tai koulutuksen puutteesta johtuu se, että työ aiheuttaa nuorelle kohtuutonta rasitusta tai huomattavaa vastuuta omasta tai toisten henkilöiden turvallisuudesta tai taloudellista vastuuta tai työ sisältää sellaisia onnettomuusuhkia, joita nuori ei kykene tunnistamaan tai välttämään. Myös työt, jotka muuten vaikuttavat pitkäaikaisesti ihmisen terveyteen tai työt, joissa altistutaan terveydellisille vaaroille melun tai värinän taikka äärimmäisen kylmyyden tai

kuumuuden vuoksi sekä sukellustyöt ovat kiellettyjä.

Asetuksen 3 §:n mukaan alle 16-vuotiasta nuorta työntekijää ei saa käyttää työhön, jossa häntä tai hänen työnsä takia muuta henkilöä saattaa uhata erityinen tapaturman tai terveyden vaurioitumisen vaara. Sosiaali- ja terveysministeriö vahvistaa esimerkkiluettelon asetuksen 3 §:n tarkoittamista vaarallisista töistä. Tällä hetkellä on voimassa työministeriön päätös nuorille työntekijöille vaarallisista töistä (756/1996), joka sisältää esimerkkiluettelon nuorten työntekijäin suojelusta annetun asetuksen 3 §:n 1 momentissa tarkoitetuista vaarallisista töistä.

Ellei nuorten työnteosta ole toisin säädetty nuoriin työntekijöihin sovelletaan työsopimuslakia (55/2001), työaikalakia (605/1996), työturvallisuuslakia (299/1958) ja vuosilomalakia (272/1973).

3 artiklan ensimmäisellä kappaleella veloitetaan sopimusvaltiot nostamaan lapsen oikeuksien yleissopimuksen 38 artiklan 3 kappaleessa mainittua kansallisiin asevoimiin vapaaehtoisina värvättävien henkilöiden vähimmäisikä.

Viimeksi mainitun määräyksen mukaan sopimusvaltioiden tulee pidättäytyä värväämästä asevoimiinsa henkilöitä, jotka eivät ole täyttäneet 15 vuotta. Jos palvelukseen kutsutaan 15 vuotta, mutta ei vielä 18 vuotta täyttäneitä henkilöitä, tulee värväyksessä antaa etusija tämän ikäryhmän vanhimmille. Vapaaehtoisessa värväyksessä tulee huomioida yleissopimuksen 38 artiklan periaatteet sekä alle 18-vuotiaiden henkilöiden oikeus erityiseen suojeluun.

Toinen kappale määrää sopimusvaltiot antamaan sitovan selityksen kansallisiin asevoimiin vapaaehtoisina värvättävien henkilöiden vähimmäisiästä. Selitys annetaan pöytäkirjan ratifioimisen tai siihen liittymisen yhteydessä. Selityksessä on mainittava myös ne takeet, jotka sopimusvaltio on hyväksynyt varmistaessaan, että värväys ei tapahdu paikalla.

Mikäli sopimusvaltio sallii alle 18-vuotiaiden henkilöiden värväyksen vapaaehtoisina kansallisiin asevoimiinsa, tulee sen ylläpitää kolmannen kappaleen mukaisia takeita varmistaakseen vähintään, että värväys perustuu todelliseen vapaaehtoisuuteen. Värvät-

tävän henkilön vanhempien tai laillisten huoltajien on oltava kaikista asiaan vaikuttavista seikoista tietoisia ja heidän on annettava värväykselle suostumuksensa. Värvättävien henkilöiden tulee olla täysin tietoisia asepalvelukseen liittyvistä velvollisuuksista. Värvättävien henkilöiden on todistettava luotettavasti ikänsä ennen kansalliseen asepalvelukseen hyväksymistä.

Neljännän kappaleen mukaan sopimusvaltiot voivat vahvistaa selitystään vapaaehtoisen kansallisiin asevoimiin värväyksen vähimmäisiästä antamalla sitä koskevan ilmoituksen YK:n pääsihteerille. Ilmoituksen voi antaa milloin tahansa. Pääsihteeri tiedottaa ilmoituksesta kaikille sopimusvaltioille. Ilmoitus tulee voimaan sinä päivänä, jona pääsihteeri vastaanottaa sen.

Viidennessä kappaleessa määrätään vähimmäisiän nostamiseen liittyvästä poikkeuksesta. Vähimmäisiän nostaminen ei koske sopimusvaltioiden asevoimien ylläpitämiä tai niiden valvonnassa olevia kouluja, joiden osalta noudatetaan lapsen oikeuksien yleis-sopimuksen 28 ja 29 artiklan lasten koulutusta koskevia määräyksiä.

Suomessa asevelvollisuuslain varusmiespalveluksen alaikäraja on muutettu niin, että varusmiespalvelus voidaan vapaaehtoisenaikin aloittaa vasta henkilön täytettyä 18 vuotta. Vastaava muutos on tehty naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annettuun lakiin.

Tämän artiklan johdosta Suomen osalta voidaan ratifioimiskirjan tallettamisen yhteydessä ilmoittaa, että Suomi vaatii kaikilta kansallisiin asevoimiin värvättäviltä henkilöiltä 18 vuoden vähimmäisikä. Vähimmäisikä koskee miesten asevelvollisuutta ja naisten vapaaehtoista asepalvelusta. Takeet tästä vähimmäisiästä ovat asevelvollisuuslain 31 §:ssä ja naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain 1 §:ssä.

Tämän artiklan viidennessä kappaleessa mainituilla kouluilla tarkoitetaan alle 18-vuotiaiden lasten opetukseen suunnattuja asevoimien ylläpitämiä tai niiden valvomia kouluja. Suomen puolustusvoimiin ei kuulu vastaavia oppilaitoksia.

Vapaaehtoista maanpuolustusta on selostettu yleisperustelujen nykytilaa käsittelevässä 1.4. alakappaleessa.

4 artiklan määräykset koskevat valtion asevoimista erillisiä aseistautuneita ryhmiä. Ensimmäisen kappaleen mukaan näiden ryhmien ei tulisi missään olosuhteissa värvätä alle 18-vuotiaita henkilöitä tai käyttää heitä vihollisuuksien aikana. Toisen kappaleen mukaan sopimusvaltioiden on ryhdyttävä kaikkiin mahdollisiin toimenpiteisiin ehkäistäkseen erillisten aseistautuneiden ryhmien tällaisen värväystoiminnan ja käytön. Toimenpiteinä mainitaan muun muassa tarpeelliset oikeudelliset toimenpiteet tällaisen käytännön kieltämiseksi ja säättämiseksi rangaistavaksi teoksi. Tämän artiklan soveltaminen ei kuitenkaan vaikuta aseellisten selkkausten osapuolten oikeudelliseen asemaan.

Suomen yhdistyslain 3 §:n perusteella yhdistykset, jotka ovat jäseniltä vaadittavan kuuliaisuuden ja joukkomuodostelmiin tai ryhmytyksiin jakautumisen perusteella taikka aseellisen varustautumisen vuoksi kokonaan tai osittain sotilaalliseen tapaan järjestettyjä, ovat kokonaan kiellettyjä. Luvanvaraisia yhdistyksiä ovat ampuma-aseiden käyttöä, joka ei ole yksinomaan metsästystä varten, harjoittavat yhdistykset (4 §). Näiden perustamiseen vaaditaan lääninhallituksen lupa. Olenaisesti vastoin lakia tai hyviä tapoja toimiva yhdistys voidaan lakkauttaa (43 §). Laitto-man yhdistystoiminnan harjoittamisesta voidaan tuomita sakkoon (62 §).

5 artiklan tarkoituksena on lapsen oikeuksien paras mahdollinen toteutuminen. Mikäli sopimusvaltion lainsäädännön tai kansainvälisten asiakirjojen ja humanitaarisen oikeuden määräysten katsotaan edistävän pöytäkirjan määräyksiä paremmin lapsen oikeuksien toteuttamista, pöytäkirjalla ei estetä ensiksi mainittujen määräyksiä soveltamista.

6 artiklan mukaan sopimusvaltio ryhtyy kaikkiin tarvittaviin oikeudellisiin, hallinnollisiin ja muihin toimenpiteisiin varmistaakseen pöytäkirjan määräysten tehokkaan täytäntöönpanon ja soveltamisen lainkäyttöalueellaan. Artiklan toinen kappale asettaa sopimusvaltioille veloitteen tiedottaa pöytäkirjan periaatteista ja määräyksistä aikuisille ja lapsille. Pöytäkirjan periaatteiden ja määräysten soveltamista tulee edistää asianmukaisin keinoin.

Mikäli sopimusvaltion lainkäyttöalueella värvätään tai käytetään vihollisuuksien aika-

na henkilöitä pöytäkirjan määräysten vastaisesti, tulee sopimusvaltion ryhtyä kaikkiin mahdollisiin toimenpiteisiin näiden henkilöiden kotiuttamiseksi tai vapauttamiseksi palveluksesta. Näille henkilöille on myönnettävä apua ruumiillista ja henkistä toipumista sekä heidän yhteiskuntaan sopeuttamistaan varten.

Artikla koskee toimenpiteitä sopimusvaltion lainkäyttöalueella eikä näin ollen edellytä Suomen rikosoikeuden soveltamisalaa koskevan rikoslain 1 luvun (626/1996) tai rikoslain 1 luvun 7 §:n soveltamisesta annetun asetuksen (627/1996) muuttamista.

7 artikla koskee sopimusvaltioiden välistä yhteistyötä pöytäkirjan täytäntöönpanon osalta. Yhteistyön muotoina mainitaan esimerkiksi tekninen yhteistyö ja taloudellinen apu pöytäkirjan vastaisten tekojen uhrien kuntouttamiseksi ja yhteiskuntaan uudelleen sopeuttamiseksi. Avunantoon ja yhteistyöhön ryhdytään neuvottelemalla asianomaisten sopimusvaltioiden ja asiaan liittyvien kansainvälisten järjestöjen kanssa. Toisen kappaleen perusteella ne sopimusvaltiot, joilla on siihen mahdollisuus, avustavat olemassaolevien monenvälisten, kahdenvälisten tai muiden ohjelmien tai esimerkiksi YK:n yleiskokouksen sääntöjen mukaisesti perustetun vapaahetosen rahaston kautta.

Suomen hallitus on tukenut kehitysyhteistyövaroin YK:n pääsihteerin nimittämän lapsia aseellisissa konflikteissa käsittelevän erityisedustajan toimiston työtä. Toimistolle on myönnetty taloudellista tukea vuonna 1999. Kansainvälisen työjärjestön ILO:n kansainvälistä ohjelmaa lapsityövoiman kaikkein pahimpien muotojen poistamiseksi on tuettu taloudellisesti vuodesta 1998 lähtien. Näiden lisäksi kehitysyhteistyövaroista on tuettu myös kansainvälisten kansalaisjärjestöjen lapsisotilaiden käytön lopettamiseksi perustetun yhteenliittymän (Coalition to Stop the Use of Child Soldiers) toimintaa vuosina 1999 ja 2000.

8 artikla käsittelee pöytäkirjan määräysten täytäntöönpanon valvontaa. Sopimusvaltion tulee antaa kahden vuoden kuluessa pöytäkirjan kansallisesta voimaantulosta perusteellinen raportti siitä, millaisin toimenpitein pöytäkirjan määräyksiä on pantu täytäntöön sopimusvaltiossa. Raportti annetaan YK:n lap-

sen oikeuksien komitealle. Ensimmäisen raportin jälkeen pöytäkirjan määräysten täytäntöönpanosta raportoidaan lapsen oikeuksien yleissopimuksesta annettavien määräaikaissopimusten yhteydessä yleissopimuksen 44 artiklan mukaisesti. Käytännössä tämä tarkoittaa raportointia viiden vuoden välein. Myös sopimusvaltiot, jotka eivät ole yleissopimuksen osapuolia, raportoivat joka viides vuosi. Lapsen oikeuksien komitealla on mahdollisuus pyytää tarvittaessa sopimusvaltiolta lisätietoja pöytäkirjan täytäntöönpanoon liittyen.

Suomi on antanut YK:n lapsen oikeuksien komitealle kaksi määräaikaissopimusta lapsen oikeuksien yleissopimuksen määräysten täytäntöönpanosta. Seuraava määräaikaissopimus annetaan heinäkuussa 2003.

9 artikla sisältää tavanomaiset loppumääräykset pöytäkirjan allekirjoittamisesta ja ratifioinnista. Pöytäkirjan voivat allekirjoittaa valtiot, jotka ovat lapsen oikeuksien yleissopimuksen sopimuspuolia tai ovat allekirjoittaneet yleissopimuksen. Pöytäkirja on ratifioitava tai siihen on liityttävä. Ratifioimis- ja liittymiskirjojen tallettajana toimii YK:n pääsihteerin. Talletetuista selityksistä ilmoitetaan kaikille yleissopimuksen sopimusvaltioille ja myös sen allekirjoittaneille valtioille pääsihteerin toimesta.

10 artikla sisältää määräyksen pöytäkirjan voimaantulosta. Pöytäkirja tulee voimaan kolmen kuukauden kuluttua siitä päivästä, jona kymmenes ratifioimis- tai liittymiskirja on talletettu YK:n pääsihteerin huostaan. Niiden valtioiden osalta, jotka ratifioivat pöytäkirjan tai liittyvät siihen sen voimaantulon jälkeen, pöytäkirja tulee voimaan kuukauden kuluttua kuluttua siitä päivästä, jona valtiot ovat tallettaneet ratifioimis- tai liittymiskirjansa.

11 artikla sisältää pöytäkirjan irtisanomista koskevan määräyksen. Sopimusvaltio voi irtisanoa pöytäkirjan milloin tahansa ilmoittamalla siitä kirjallisesti YK:n pääsihteerille. Pääsihteerillä on velvoite ilmoittaa irtisanomisesta kaikille yleissopimuksen sopimusvaltioille sekä yleissopimuksen allekirjoittaneille valtioille. Irtisanominen tulee voimaan yhden vuoden kuluttua siitä päivästä, jona pääsihteerin on vastaanottanut ilmoituksen. Jos pöytäkirjan irtisanova valtio on aseellisen selkkauksen osapuolena vuoden määräajan

päätyessä, irtisanominen ei tule kuitenkaan voimaan ennen kyseisen aseellisen selkkauksen päättymistä. Pöytäkirjaan perustuvat velvoitteet sitovat sopimusvaltiota sellaisten tekojen osalta, jotka tapahtuvat ennen irtisanomisen voimaantuloa. Lapsen oikeuksien komiteassa vireillä olevat asiat saatetaan loppuun, jos ne on otettu käsittelyyn ennen irtisanomisen voimaantuloa.

12 artikla sisältää määräyksen pöytäkirjan muuttamisesta. Muutosehdotuksen saatuaan YK:n pääsihteeri pyytää sopimusvaltioita ilmoittamaan, haluavatko ne kokoontua käsittelemään ja äänestämään ehdotuksesta. Kokous kutsutaan koolle, mikäli neljän kuukauden kuluessa muutosehdotuksen toimittamisesta vähintään yksi kolmasosa sopimusvaltioista kannattaa kokousta. Enemmistöllä hyväksytty muutos toimitetaan YK:n yleiskokouksen hyväksyttäväksi. Hyväksytyt muutokset voimaantulo edellyttää yleiskokouksen hyväksymistä ja sopimusvaltioiden kahden kolmasosan enemmistön hyväksymistä. Muutokset sitovat vain niitä sopimusvaltioita, jotka ovat ne hyväksyneet. Muita sopimuspuolia sitovat edelleen pöytäkirjan määräykset ja niiden mahdollisesti hyväksymät aikaisemmat muutokset.

13 artikla sisältää tavanomaiset loppumääräykset todistusvoimaisista kielistä, tallettajasta ja YK:n pääsihteerin velvollisuudesta toimittaa pöytäkirjasta jäljennökset kaikille yleissopimuksen sopimusvaltioille ja sen alikirjoittaneille valtioille.

2. Lakiehdotusten perustelut

1 §. Lain 1 §:n mukaan lapsen oikeuksien yleissopimuksen lasten osallistumisesta aseellisiin selkkauksiin tehdyn valinnaisen pöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset saatetaan voimaan lain tasoisina siten kuin Suomi on niihin sitoutunut. Lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä on selvitetty eduskunnan suostumuksen tarpeellisuutta käsittelevässä jaksossa.

2 §. Lain 2 § sisältää säännöksen, jonka mukaan lain täytäntöönpanosta voidaan antaa tarkempia säännöksiä tasavallan presidentin asetuksella.

3 §. Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan tasavallan presidentin asetuksella säädettävänä

ajankohtana samanaikaisesti kuin pöytäkirja tulee Suomen osalta voimaan.

3. Voimaantulo

Pöytäkirja on ratifioitava tai siihen on liitettävä. Pöytäkirja tulee kansainvälisesti voimaan kolmen kuukauden kuluttua siitä päivästä, jona kymmenen valtiota on ilmoittanut sitoutuvansa noudattamaan pöytäkirjan määräyksiä tallettamalla sitä koskevan ratifioimis- tai liittymiskirjan YK:n pääsihteerin huostaan. Kymmenes ratifioimiskirja on talletettu pääsihteerin huostaan 12 päivänä marraskuuta 2001, joten pöytäkirja tulee kansainvälisesti voimaan 12 päivänä helmikuuta 2002. Valtion osalta, joka pöytäkirjan voimaantulon jälkeen ilmoittaa sitoutuvansa noudattamaan pöytäkirjaa, pöytäkirja tulee voimaan yhden kuukauden kuluttua siitä päivästä, jona kyseinen valtio on tallettanut ratifioimis- tai liittymiskirjansa. Esitykseen sisältyvä laki on tarkoitettu tulemaan voimaan samanaikaisesti pöytäkirjan kanssa.

4. Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus ja käsittelyjärjestys

Perustuslain 94 §:n 1 momentin mukaan eduskunta hyväksyy sellaiset valtiosopimukset ja muut kansainväliset velvoitteet, jotka sisältävät lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä tai ovat muutoin merkitykseltään huomattavia. Valtiosopimuksen tai muun kansainvälisen veloitteen määräys on eduskunnan perustuslakivaliokunnan kannan mukaan luettava lainsäädännön alaan, 1) jos määräys koskee jonkin perustuslaissa turvattun perusoikeuden käyttämistä tai rajoittamista, 2) jos määräys muutoin koskee yksilön oikeuksien tai velvollisuuksien perusteita, 3) jos määräyksen tarkoittamasta asiasta on perustuslain mukaan säädettävä lailla taikka 4) jos määräyksen tarkoittamasta asiasta on voimassa lain säännöksiä tai 5) siitä on Suomessa vallitsevan käsityksen mukaan säädettävä lailla. Perustuslakivaliokunnan mukaan kansainvälisen veloitteen määräys kuuluu näiden perusteiden mukaan lainsäädännön alaan siitä riippumatta, onko määräys ristiriidassa vai sopusoinnussa Suomessa

lailla annetun säännöksen kanssa (PeVL 11/2000 vp ja PeVL 12/2000 vp).

Lapsen oikeuksien yleissopimus on saatettu voimaan lailla (59/1991).

Eduskunnan suostumuksen tarpeeseen ja pöytäkirjan voimaansaattamistapaan vaikuttavat pöytäkirjan 1—4 artikla.

Pöytäkirjan 1 artiklan määräys koskee sopimusvaltioiden asevoimien alle 18-vuotiaiden jäsenien suoranaista osallistumista vihollisuuksiin. Velvollisuudesta osallistua isänmaan puolustukseen ja avustamaan sitä on määrättävä perustuslain 127 §:n mukaan lailla. Pöytäkirja koskee aseellisia selkkauksia, joiden varalta Suomessa on yleinen asevelvollisuus. Asevelvollisuudesta ja aseettomasta palveluksesta säädetään asevelvollisuuslailla. Myös naisten vapaaehtoisesta asepalvelusta ja siviilipalvelusta säädetään erillisillä laeilla. Ahvenanmaan maakunnan asukkaiden vapautuksesta suorittaa asepalvelusta säädetään Ahvenanmaan itsehallintolaissa ja asevelvollisuuslaissa. Pöytäkirjan 1 artiklan määräys kuuluu siten lainsäädännön alaan.

Pöytäkirjan 2 artikla koskee alle 18-vuotiaiden värväämistä asevoimiin pakolla. Asevelvollisuuslaki ja laki naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta säättävät sekä miesten asevelvollisuuden että naisten vapaaehtoisen asepalveluksen vähimmäisikärajaksi 18 vuotta. Pakottamalla värväämiseen voidaan soveltaa rikoslain säännöksiä vapauteen kohdistuvista rikoksista. Pakottamalla värväämiseen voivat soveltua myös rikoslain säännökset valtiopetoksen valmistelusta, laittomasta sotilaallisesta toiminnasta ja yleisen järjestyksen aseellisen rikkomisen valmistelusta. Pöytäkirjan 2 artiklan määräys kuuluu siten lainsäädännön alaan.

Pöytäkirjan 3 artikla koskee vapaaehtoista värväystä asevoimiin. Pöytäkirjan osapuolten tulee antaa sitova selitys, mitä yli 15 vuoden ikärajaa ne tulevat noudattamaan vapaaehtoisessa värväyksessä. Alle 18-vuotiaita henkilöitä värväävien tulee varmistaa tietyt takeet, joilla suojellaan alle 18-vuotiaita. Asevelvollisuuslain ja naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain perusteella varusmiespalvelus ja vapaaehtoinen asepalvelus voidaan aloittaa vasta 18-vuotiaana. Pöytäkirjan ratifioimiskirjan tallettamisen yhtey-

dessä Suomen osalta on tarkoitus antaa sitova selitys, jonka mukaan kaikilta kansallisiin asevoimiin värvättäviltä henkilöiltä vaaditaan 18 vuoden vähimmäisikää. Perustuslakivaliokunta on pitänyt asianmukaisena, että eduskunta antaa nimenomaisella päätöksellään suostumuksensa myös eduskunnan toimivallan alaan kuuluvia sopimusmääräyksiä koskevien selitysten ja julistusten antamiseen (PeVL 36/1997 vp ja PeVL 28/1997 vp). Pöytäkirjan 3 artiklan määräys kuuluu lainsäädännön alaan.

Pöytäkirjan 4 artiklan mukaan myös asevoimista erillisten aseistautuneiden ryhmien on noudatettava kaikissa olosuhteissa 18 vuoden ikärajaa värväyksessä ja vihollisuuksiin osallistumisessa. Yhdistyslain perusteella yhdistykset, jotka ovat kokonaan tai osittain sotilaalliseen tapaan järjestettyjä, ovat kokonaan kiellettyjä. Yhdistyslailla säädetään lisäksi luvanvaraisista yhdistyksistä, vastoin lakia tai hyviä tapoja toimivasta yhdistyksestä ja laittomasta yhdistystoiminnasta. Pöytäkirjan 4 artiklan määräys kuuluu siten lainsäädännön alaan.

Kaikki edellä esitetyt pöytäkirjan artiklat koskevat yksilön oikeuksien tai velvollisuuksien perusteita. Edellä esitetyistä syistä 1—4 artikla kuuluvat lainsäädännön alaan ja edellyttävät siten eduskunnan antamaa hyväksymistä. Näiden ohella pöytäkirja on luonteeltaan ihmisoikeussopimus, minkä vuoksi sen sisältämien aineellisten ihmisoikeusmääräysten voimaansaattamisessa tulee käyttää lain-tasoista voimaansaattamissäädöstä. Määräykset ovat sopusoinnussa Suomen lainsäädännön kanssa.

Pöytäkirja ei sisällä määräyksiä, jotka koskisivat perustuslakia sen 94 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla. Näin ollen pöytäkirja voidaan hallituksen käsityksen mukaan hyväksyä äänten enemmistöllä ja ehdotus sen voimaansaattamislainsiksi voidaan hyväksyä tavallisen lain säätämisyksessä.

Edellä olevan perusteella ja perustuslain 94 §:n mukaisesti esitetään,

että Eduskunta hyväksyisi New Yorkissa 25 päivänä toukokuuta 2000 tehdyn lapsen oikeuksien yleissopimuksen lasten osallistumisesta aseel-

*lisiin selkkauksiin tehdyn valinnaisen pöytäkirjan; ja
että Eduskunta samalla hyväksyisi annettavaksi pöytäkirjan 3 artiklan 2 kappaleen mukaisen selityksen, jonka mukaan Suomi vaatii kaikilta kansalisiin asevoimiin värvättäviltä henkilöiltä 18 vuoden vähimmäisikää. Vä-*

himmäisikä koskee sekä miesten asevelvollisuutta että naisten vapaaehtoista asepalvelusta.

Koska valinnainen pöytäkirja sisältää määräyksiä, jotka kuuluvat lainsäädännön alaan, annetaan samalla eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

Lapsen oikeuksien yleissopimuksen lasten osallistumisesta aseellisiin selkkauksiin tehdyn valinnaisen pöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §
New Yorkissa 25 päivänä toukokuuta 2000 tehdyn lapsen oikeuksien yleissopimuksen lasten osallistumisesta aseellisiin selkkauksiin tehdyn valinnaisen pöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset ovat lakina voimassa sellaisina kuin Suomi on niihin sitoutunut.

2 §
Tarkempia säännöksiä tämän lain täytäntöönpanosta voidaan antaa tasavallan presidentin asetuksella.

3 §
Tämän lain voimaantulosta säädetään tasavallan presidentin asetuksella.

Helsingissä 28 päivänä joulukuuta 2001

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Vt. ulkoasiainministeri
Pääministeri *Paavo Lipponen*

(Suomennos)

**LAPSEN OIKEUKSIEN YLEIS-
SOPIMUKSEN VALINNAINEN
PÖYTÄKIRJA LASTEN OSALLIS-
TUMISESTA ASEELLISIIN
SELKKAKUUSIIN**

Tämän pöytäkirjan sopimusvaltiot, jotka ovat lapsen oikeuksien yleissopimuksen saaman valtavan tuen rohkaisemia, sillä se osoittaa, että pyrkimykseen edistää ja suojella lapsen oikeuksia on sitouduttu laajalti,

vahvistavat, että lasten oikeudet vaativat erityistä suojelua, ja vaativat, että lasten tilannetta parannetaan jatkuvasti ilman erotelua ja että heille annetaan mahdollisuus kehitykseen ja koulutukseen rauhallisissa ja turvallisissa olosuhteissa,

ovat huolestuneita aseellisten selkkausten haitallisesta ja laajalle levinneestä vaikutuksesta lapsiin sekä niistä pitkäaikaisista vaikutuksista, joita tällä on rauhan, turvallisuuden ja kehityksen kestävyteen,

tuomitsevat sen, että lapset joutuvat hyökkäyksen kohteeksi aseellisissa selkkauksissa ja että hyökkäyksiä kohdistetaan suoraan kansainvälisen oikeuden suojeleminen kohteisiin, joista osassa, kuten kouluissa ja sairaaloissa on huomattavasti lapsia,

kiinnittävät huomiota kansainvälisen rikostuomioistuimen perussäännön hyväksymiseen ja erityisesti siihen, että perussäännön mukaan alle 15-vuotiaiden lasten ottaminen tai värvääminen kansallisiin asevoimiin tai heidän käyttämisensä osallistumaan aktiivisesti vihollisuuksiin sekä kansainvälisissä että kansallisissa aseellisissa konflikteissa on sotarikos,

katsovat sen vuoksi, että lapsen oikeuksien yleissopimuksen suojaamien oikeuksien täytäntöönpanon vahvistamiseksi on tarpeen suojella lapsia enemmän joutumiselta aseellisiin selkkauksiin,

**OPTIONAL PROTOCOL TO THE
CONVENTION ON THE RIGHTS OF
THE CHILD ON THE INVOLVEMENT
OF CHILDREN IN ARMED
CONFLICTS**

The States Parties to the present Protocol, Encouraged by the overwhelming support for the Convention on the Rights of the Child, demonstrating the widespread commitment that exists to strive for the promotion and protection of the rights of the child,

Reaffirming that the rights of children require special protection, and calling for continuous improvement of the situation of children without distinction, as well as for their development and education in conditions of peace and security,

Disturbed by the harmful and widespread impact of armed conflict on children and the long-term consequences it has for durable peace, security and development,

Condemning the targeting of children in situations of armed conflict and direct attacks on objects protected under international law, including places that generally have a significant presence of children, such as schools and hospitals,

Noting the adoption of the Rome Statute of the International Criminal Court, in particular, the inclusion therein as a war crime, of conscripting or enlisting children under the age of 15 years or using them to participate actively in hostilities in both international and non-international armed conflicts,

Considering therefore that to strengthen further the implementation of rights recognized in the Convention on the Rights of the Child there is a need to increase the protection of children from involvement in armed conflict,

kiinnittävät huomiota siihen, että lapsen oikeuksien yleissopimuksen 1 artiklan mukaan yleissopimuksessa lapsella tarkoitetaan jokaista alle 18-vuotiasta henkilöä, ellei lapseen soveltuvien lakien mukaan täysikäisyyttä saavuteta aikaisemmin,

ovat vakuuttuneita siitä, että yleissopimuksen valinnainen pöytäkirja, jolla korotetaan asevoimiin värvättävien ja vihollisuuksiin osallistuvien henkilöiden vähimmäisikää, vahvistaa sen periaatteen soveltamista, että kaikissa lapsia koskevissa toimissa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu,

kiinnittävät huomiota siihen, että joulukuussa 1995 pidetty Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun 26. kansainvälinen konferenssi suositteli muun muassa, että selkkauksen osapuolten tulisi ryhtyä kaikkiin mahdollisiin toimenpiteisiin varmistamiseksi, että alle 18-vuotiaat lapset eivät osallistu vihollisuuksiin,

suhtautuvat myönteisesti siihen, että kesäkuussa 1999 hyväksyttiin yksimielisesti Kansainvälisen työjärjestön yleissopimus nro 182, joka koskee lapsityön pahimpien muotojen kieltämistä ja välittömiä toimia niiden poistamiseksi, ja jossa kielletään muun muassa lasten pakkovärväys heidän käyttämisekseen aseellisessa selkkauksessa,

tuomitsevat äärimmäisen huolestuneina sen, että valtion asevoimista erilliset aseistautuneet ryhmät värväävät, kouluttavat ja käyttävät lapsia valtion rajojen sisällä tapahtuvien ja valtion rajat ylittävien vihollisuuksien aikana sekä tiedostavat lapsia värväviin, kouluttaviin ja käyttäviin ihmisten vastuun tältä osin,

palauttavat mieleen, että jokaisella aseellisen selkkauksen osapuolella on velvollisuus noudattaa kansainvälisen humanitaarisen oikeuden määräyksiä,

korostavat, että tämä pöytäkirja ei vaikuta Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirjan päämääriin ja periaatteisiin, mukaan luettuna 51 artiklan päämäärä ja periaatteet, eikä asiaan liittyviin humanitaarisen oikeuden määräyksiin,

pitävät mielessä, että rauhalliset ja turvalliset olosuhteet, jotka perustuvat peruskirjan päämäärien ja periaatteiden täysimääräiseen kunnioittamiseen ja sovellettaviin ihmisoi-

Noting that article 1 of the Convention on the Rights of the Child specifies that, for the purposes of that Convention, a child means every human being below the age of 18 years unless, under the law applicable to the child, majority is attained earlier,

Convinced that an optional protocol to the Convention that raises the age of possible recruitment of persons into armed forces and their participation in hostilities will contribute effectively to the implementation of the principle that the best interests of the child are to be a primary consideration in all actions concerning children,

Noting that the twenty-sixth International Conference of the Red Cross and Red Crescent in December 1995 recommended, inter alia, that parties to conflict take every feasible step to ensure that children below the age of 18 years do not take part in hostilities,

Welcoming the unanimous adoption, in June 1999, of International Labour Organization Convention No. 182 on the Prohibition and Immediate Action for the Elimination of the Worst Forms of Child Labour, which prohibits, inter alia, forced or compulsory recruitment of children for use in armed conflict,

Condemning with the gravest concern the recruitment, training and use within and across national borders of children in hostilities by armed groups distinct from the armed forces of a State, and recognizing the responsibility of those who recruit, train and use children in this regard,

Recalling the obligation of each party to an armed conflict to abide by the provisions of international humanitarian law,

Stressing that the present Protocol is without prejudice to the purposes and principles contained in the Charter of the United Nations, including Article 51, and relevant norms of humanitarian law,

Bearing in mind that conditions of peace and security based on full respect of the purposes and principles contained in the Charter and observance of applicable hu-

keusasiakirjojen noudattamiseen, ovat välttämättömiä lasten täysimääräiselle suojelulle, erityisesti aseellisten selkkausten ja vieraan valtion miehityksen aikana,

tiedostavat niiden lasten erityistarpeet, jotka ovat taloudellisen tai yhteiskunnallisen asemansa tai sukupuolensa vuoksi erityisen alttiita tämän pöytäkirjan vastaiselle värväykselle tai käytölle vihollisuuksien aikana,

ovat tietoisia tarpeesta ottaa huomioon merkittävät taloudelliset, yhteiskunnalliset ja poliittiset syyt sille, että lapset joutuvat aseellisiin selkkauksiin,

ovat vakuuttuneita tarpeesta vahvistaa kansainvälistä yhteistyötä tämän pöytäkirjan täytäntöönpanon osalta sekä tukea aseellisten selkkausten uhreiksi joutuneiden lasten ruumiillista ja psyykkis-sosiaalista kuntoutumista ja yhteiskuntaan uudelleen sopeutumista,

kannustavat yhteiskuntaa ja erityisesti lapsia ja lapsiuhreja osallistumaan tiedon jakamiseen sellaisista tiedotus- ja koulutusohjelmista, jotka koskevat pöytäkirjan täytäntöönpanoa,

ovat sopineet seuraavasta:

1 artikla

Sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin mahdollisiin toimenpiteisiin varmistaakseen, etteivät niiden asevoimien alle 18-vuotiaat jäsenet suoranaisesti osallistu vihollisuuksiin.

2 artikla

Sopimusvaltiot varmistavat, ettei niiden asevoimiin värvätä alle 18-vuotiaita henkilöitä pakolla.

3 artikla

1. Sopimusvaltiot nostavat lapsen oikeuksien yleissopimuksen 38 artiklan 3 kappaaleessa mainittua vähimmäisikää, joka vaaditaan niiden kansallisiin asevoimiin vapaaehtoisina värvättäviltä henkilöiltä, ottaen huomioon kyseisen artiklan sisältämät periaatteet ja tunnustaen sen, että yleissopimuksen mukaan alle 18-vuotiaat henkilöt ovat oikeutettuja erityiseen suojeluun.

2. Ratifioidessaan tämän pöytäkirjan tai liittyyssään siihen kukin sopimusvaltio tal-

man rights instruments are indispensable for the full protection of children, in particular during armed conflicts and foreign occupation,

Recognizing the special needs of those children who are particularly vulnerable to recruitment or use in hostilities contrary to the present Protocol owing to their economic or social status or gender,

Mindful of the necessity of taking into consideration the economic, social and political root causes of the involvement of children in armed conflicts,

Convinced of the need to strengthen international cooperation in the implementation of the present Protocol, as well as the physical and psychosocial rehabilitation and social reintegration of children who are victims of armed conflict,

Encouraging the participation of the community and, in particular, children and child victims in the dissemination of informational and educational programmes concerning the implementation of the Protocol,

Have agreed as follows:

Article 1

States Parties shall take all feasible measures to ensure that members of their armed forces who have not attained the age of 18 years do not take a direct part in hostilities.

Article 2

States Parties shall ensure that persons who have not attained the age of 18 years are not compulsorily recruited into their armed forces.

Article 3

1. States Parties shall raise the minimum age for the voluntary recruitment of persons into their national armed forces from that set out in article 38, paragraph 3, of the Convention on the Rights of the Child, taking account of the principles contained in that article and recognizing that under the Convention persons under the age of 18 years are entitled to special protection.

2. Each State Party shall deposit a binding declaration upon ratification of or accession

lettaa sitovan selityksen, jossa mainitaan sen kansallisiin asevoimiin vapaaehtoisina värvättäviltä henkilöiltä vaadittava vähimmäisikä ja ne takeet, jotka se on hyväksynyt varmistaakseen, ettei värväys tapahdu paikalla.

3. Sopimusvaltiot, jotka sallivat alle 18-vuotiaiden henkilöiden värväyksen vapaaehtoisina kansallisiin asevoimiinsa, varmistavat takeet vähintään sille, että:

a) värväys perustuu todelliseen vapaaehtoisuuteen;

b) kyseisen henkilön vanhemmat tai lailliset huoltajat ovat kaikista asiaan vaikuttavista seikoista tietoisina antaneet värväykselle suostumuksensa;

c) värvättävät henkilöt ovat täysin tietoisia asepalvelukseen liittyvistä velvollisuuksista;

d) värvättävät henkilöt todistavat ikänsä luotettavasti ennen heidän hyväksymistään kansalliseen asepalvelukseen.

4. Kukin sopimusvaltio voi milloin tahansa vahvistaa selitystään antamalla sitä koskevan ilmoituksen Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteerille, joka ilmoittaa asiasta kaikille sopimusvaltioille. Ilmoitus tulee voimaan sinä päivänä, jona pääsihteeri vastaanottaa sen.

5. Tämän artiklan 1 kappaleen vaatimus vähimmäisiän nostamisesta ei koske sopimusvaltion asevoimien ylläpitämiä tai niiden valvonnassa olevia kouluja, joiden osalta noudatetaan lapsen oikeuksien yleissopimuksen 28 ja 29 artiklan määräyksiä.

4 artikla

1. Valtion asevoimista erillisten aseistautuneiden ryhmien ei tulisi missään olosuhteissa värvätä alle 18-vuotiaita henkilöitä tai käyttää heitä vihollisuuksien aikana.

2. Sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin mahdollisiin toimenpiteisiin ehkäistäkseen tällaisen värväyksen ja käytön, mukaan lukien oikeudelliset toimenpiteet, jotka ovat tarpeen tällaisen käytännön kieltämiseksi ja säättämiseksi rangaistavaksi teoksi.

3. Tämän artiklan soveltaminen ei vaikuta minkään aseellisen selkkauksen osapuolen oikeudelliseen asemaan.

to the present Protocol that sets forth the minimum age at which it will permit voluntary recruitment into its national armed forces and a description of the safeguards it has adopted to ensure that such recruitment is not forced or coerced.

3. States Parties that permit voluntary recruitment into their national armed forces under the age of 18 years shall maintain safeguards to ensure, as a minimum, that:

(a) Such recruitment is genuinely voluntary;

(b) Such recruitment is carried out with the informed consent of the person's parents or legal guardians;

(c) Such persons are fully informed of the duties involved in such military service;

(d) Such persons provide reliable proof of age prior to acceptance into national military service.

4. Each State Party may strengthen its declaration at any time by notification to that effect addressed to the Secretary-General of the United Nations, who shall inform all States Parties. Such notification shall take effect on the date on which it is received by the Secretary-General.

5. The requirement to raise the age in paragraph 1 of the present article does not apply to schools operated by or under the control of the armed forces of the States Parties, in keeping with articles 28 and 29 of the Convention on the Rights of the Child.

Article 4

1. Armed groups that are distinct from the armed forces of a State should not, under any circumstances, recruit or use in hostilities persons under the age of 18 years.

2. States Parties shall take all feasible measures to prevent such recruitment and use, including the adoption of legal measures necessary to prohibit and criminalize such practices.

3. The application of the present article shall not affect the legal status of any party to an armed conflict.

5 artikla

Minkään tässä pöytäkirjassa ei katsota es-tävän sellaisia sopimusvaltion lainsäädän-nön tai kansainvälisten asiakirjojen ja hu-manitaarisen oikeuden määräyksiä, jotka paremmin edistävät lapsen oikeuksien to-teutumista.

6 artikla

1. Kukin sopimusvaltio ryhtyy kaikkiin tarvittaviin oikeudellisiin, hallinnollisiin ja muihin toimenpiteisiin varmistaakseen tä-män pöytäkirjan määräysten tehokkaan täy-täntöönpanon ja soveltamisen lainkäyttö-alueellaan.

2. Sopimusvaltiot sitoutuvat saattamaan tämän pöytäkirjan periaatteet ja määräykset yleisesti sekä aikuisten että lasten tietoon ja edistämään niiden soveltamista asianmukai-sin keinoin.

3. Sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin mah-dollisiin toimenpiteisiin varmistaakseen, et-tä niiden lainkäyttöalueella olevat henkilöt, jotka värvätään tai joita käytetään vihollis-uuksien aikana tämän pöytäkirjan vastai-sesti, kotiutetaan tai muutoin vapautetaan palveluksesta. Sopimusvaltiot myöntävät näille henkilöille tarvittaessa asianmukaista apua tukeakseen heidän ruumiillista ja hen-kistä toipumistaan ja uudelleen yhteiskun-taan sopeutumistaan.

7 artikla

1. Sopimusvaltiot tekevät yhteistyötä tä-män pöytäkirjan täytäntöönpanon osalta, mukaan luettuna pöytäkirjan vastaisen toi-minnan ehkäiseminen ja tämän pöytäkirjan vastaisten tekojen uhrien kuntouttamisen ja uudelleen yhteiskuntaan sopeutumisen tu-keminen, esimerkiksi teknisen yhteistyön ja taloudellisen avun muodossa. Tällaiseen avunantoon ja yhteistyöhön ryhdytään neu-vottelemalla asianomaisten sopimusvaltioiden ja toimivaltaisten kansainvälisten järjestöjen kanssa.

2. Sopimusvaltiot, joilla on mahdollisuus siihen, antavat apua olemassaolevien monenvälisten, kahdenvälisten tai muiden oh-jelmien taikka esimerkiksi Yhdistyneiden Kansakuntien yleiskokouksen sääntöjen mukaisesti perustetun vapaaehtoisen rahas-ton kautta.

Article 5

Nothing in the present Protocol shall be construed as precluding provisions in the law of a State Party or in international in-struments and international humanitarian law that are more conducive to the realiza-tion of the rights of the child.

Article 6

1. Each State Party shall take all neces-sary legal, administrative and other meas-ures to ensure the effective implementation and enforcement of the provisions of the present Protocol within its jurisdiction.

2. States Parties undertake to make the principles and provisions of the present Pro-protocol widely known and promoted by ap-propriate means, to adults and children ali-ke.

3. States Parties shall take all feasible measures to ensure that persons within their jurisdiction recruited or used in hostilities contrary to the present Protocol are demobi-lized or otherwise released from service. States Parties shall, when necessary, accord to such persons all appropriate assistance for their physical and psychological recov-ery and their social reintegration.

Article 7

1. States Parties shall cooperate in the im-plementation of the present Protocol, in-cluding in the prevention of any activity contrary thereto and in the rehabilitation and social reintegration of persons who are victims of acts contrary thereto, including through technical cooperation and financial assistance. Such assistance and cooperation will be undertaken in consultation with the States Parties concerned and the relevant in-ternational organizations.

2. States Parties in a position to do so shall provide such assistance through exist-ing multilateral, bilateral or other pro-grammes or, inter alia, through a voluntary fund established in accordance with the ru-les of the General Assembly.

8 artikla

1. Kukin sopimusvaltio antaa kahden vuoden kuluessa siitä, kun pöytäkirja on tullut sen osalta voimaan, lapsen oikeuksien komitealle raportin, johon sisältyvät perusteelliset tiedot toimenpiteistä, joihin sopimusvaltio on ryhtynyt pöytäkirjan määräysten täytäntöönpanemiseksi, mukaan luettuna osallistumista ja värväystä koskevien määräysten täytäntöönpanoa koskevat toimenpiteet.

2. Annettuaan perusteellisen raportinsa kukin sopimusvaltio sisällyttää mahdolliset pöytäkirjan täytäntöönpanoa koskevat lisätiedot niihin raportteihin, joita se antaa lapsen oikeuksien komitealle yleissopimuksen 44 artiklan mukaisesti. Muut pöytäkirjan sopimusvaltiot antavat raportin joka viides vuosi.

3. Lapsen oikeuksien komitea voi pyytää sopimusvaltioilta tämän pöytäkirjan täytäntöönpanoon liittyviä lisätietoja.

9 artikla

1. Tämä pöytäkirja on avoinna allekirjoittamista varten kaikille valtioille, jotka ovat yleissopimuksen sopimuspuolia tai jotka ovat allekirjoittaneet sen.

2. Tämä pöytäkirja tulee ratifioida ja se on avoinna liittymistä varten kaikille valtioille. Ratifioimis- tai liittymiskirjat talletetaan Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteerin huostaan.

3. Pääsihteeri, joka toimii yleissopimuksen ja pöytäkirjan tallettajana, ilmoittaa kaikille yleissopimuksen sopimusvaltioille ja yleissopimuksen allekirjoittaneille valtioille jokaisesta talletetusta selityksestä 13 artiklan nojalla.

10 artikla

1. Tämä pöytäkirja tulee voimaan kolmen kuukauden kuluttua kymmenennen ratifioimis- tai liittymiskirjan tallettamisesta.

2. Kunkin sellaisen valtion osalta, joka ratifioi tämän pöytäkirjan tai liittyy siihen sen voimaantulon jälkeen, pöytäkirja tulee voimaan yhden kuukauden kuluttua siitä päivästä, jona kyseinen valtio on tallettanut ratifioimis- tai liittymiskirjansa.

Article 8

1. Each State Party shall, within two years following the entry into force of the present Protocol for that State Party, submit a report to the Committee on the Rights of the Child providing comprehensive information on the measures it has taken to implement the provisions of the Protocol, including the measures taken to implement the provisions on participation and recruitment.

2. Following the submission of the comprehensive report, each State Party shall include in the reports it submits to the Committee on the Rights of the Child, in accordance with article 44 of the Convention, any further information with respect to the implementation of the Protocol. Other States Parties to the Protocol shall submit a report every five years.

3. The Committee on the Rights of the Child may request from States Parties further information relevant to the implementation of the present Protocol.

Article 9

1. The present Protocol is open for signature by any State that is a party to the Convention or has signed it.

2. The present Protocol is subject to ratification and is open to accession by any State. Instruments of ratification or accession shall be deposited with the Secretary-General of the United Nations.

3. The Secretary-General, in his capacity as depositary of the Convention and the Protocol, shall inform all States Parties to the Convention and all States that have signed the Convention of each instrument of declaration pursuant to article 3.

Article 10

1. The present Protocol shall enter into force three months after the deposit of the tenth instrument of ratification or accession.

2. For each State ratifying the present Protocol or acceding to it after its entry into force, the Protocol shall enter into force one month after the date of the deposit of its own instrument of ratification or accession.

11 artikla

1. Sopimusvaltio voi irtisanoa tämän pöytäkirjan milloin tahansa antamalla siitä kirjallisen ilmoituksen Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteerille, joka sen jälkeen ilmoittaa irtisanomisesta muille yleissopimuksen sopimusvaltioille ja kaikille yleissopimuksen allekirjoittaneille valtioille. Irtisanominen tulee voimaan yhden vuoden kuluttua siitä päivästä, jona pääsihteeri on vastaanottanut ilmoituksen. Jos pöytäkirjan irtisanova sopimusvaltio on kuitenkin vuoden määräajan päättyessä aseellisen selkkauksen osapuolena, irtisanominen ei tule voimaan ennen kyseisen aseellisen selkkauksen päättymistä.

2. Irtisanominen ei vapauta sopimusvaltiota tähän pöytäkirjaan perustuvista velvoitteista sellaisten tekojen osalta, jotka tapahtuvat ennen irtisanomisen voimaantulopäivää. Irtisanominen ei myöskään millään tavalla vaikuta sellaisen asian käsittelyyn jatkamiseen, joka jo on lapsen oikeuksien komitean käsiteltävänä ennen irtisanomisen voimaantulopäivää.

12 artikla

1. Sopimusvaltio voi ehdottaa pöytäkirjan muutosta ja tallettaa muutosehdotuksen Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteerin huostaan. Tämän jälkeen pääsihteeri toimittaa muutosehdotuksen sopimusvaltioille ja pyytää niitä ilmoittamaan, kannattavatko ne sopimusvaltioiden kokouksen koolle kutsumista muutosehdotuksen käsittelyä ja siitä äänestämistä varten. Mikäli neljän kuukauden kuluessa muutosehdotuksen toimitamisesta vähintään yksi kolmasosa sopimusvaltioista ilmoittaa kannattavansa kokouksen koolle kutsumista, pääsihteeri kutsuu kokouksen koolle Yhdistyneiden Kansakuntien alaisuudessa. Kokouksessa läsnäolevien ja äänestävien sopimusvaltioiden enemmistöllä hyväksytty muutos toimitetaan Yhdistyneiden Kansakuntien yleiskokouksen hyväksyttäväksi.

2. Tämän artiklan 1 kappaleen mukaisesti hyväksytty muutos tulee voimaan, kun Yhdistyneiden Kansakuntien yleiskokous on

Article 11

1. Any State Party may denounce the present Protocol at any time by written notification to the Secretary-General of the United Nations, who shall thereafter inform the other States Parties to the Convention and all States that have signed the Convention. The denunciation shall take effect one year after the date of receipt of the notification by the Secretary-General. If, however, on the expiry of that year the denouncing State Party is engaged in armed conflict, the denunciation shall not take effect before the end of the armed conflict.

2. Such a denunciation shall not have the effect of releasing the State Party from its obligations under the present Protocol in regard to any act that occurs prior to the date on which the denunciation becomes effective. Nor shall such a denunciation prejudice in any way the continued consideration of any matter that is already under consideration by the Committee on the Rights of the Child prior to the date on which the denunciation becomes effective.

Article 12

1. Any State Party may propose an amendment and file it with the Secretary-General of the United Nations. The Secretary-General shall thereupon communicate the proposed amendment to States Parties with a request that they indicate whether they favour a conference of States Parties for the purpose of considering and voting upon the proposals. In the event that, within four months from the date of such communication, at least one third of the States Parties favour such a conference, the Secretary-General shall convene the conference under the auspices of the United Nations. Any amendment adopted by a majority of States Parties present and voting at the conference shall be submitted to the General Assembly of the United Nations for approval.

2. An amendment adopted in accordance with paragraph 1 of the present article shall enter into force when it has been approved by the General Assembly and accepted by a

sen hyväksynyt ja kun sopimusvaltioiden kahden kolmasosan enemmistö on hyväksynyt sen.

3. Kun muutos tulee voimaan, se sitoo niitä sopimusvaltioita, jotka ovat hyväksyneet sen, ja muut sopimusvaltiot ovat edelleen tämän pöytäkirjan ja aikaisemmin hyväksymiensä muutosten sitomia.

13 artikla

1. Tämä pöytäkirja, jonka arabian-, englannin-, espanjan-, kiinan-, ranskan- ja venäjänkieliset tekstit ovat yhtä todistusvoimaisia, talletetaan Yhdistyneiden Kansakuntien arkistoon.

2. Yhdistyneiden Kansakuntien pääsihteerin toimittaa tämän pöytäkirjan oikeaksi todistetut jäljennökset kaikille yleissopimuksen sopimusvaltioille ja kaikille yleissopimuksen allekirjoittaneille valtioille.

two-thirds majority of States Parties.

3. When an amendment enters into force, it shall be binding on those States Parties that have accepted it, other States Parties still being bound by the provisions of the present Protocol and any earlier amendments they have accepted.

Article 13

1. The present Protocol, of which the Arabic, Chinese, English, French, Russian and Spanish texts are equally authentic, shall be deposited in the archives of the United Nations.

2. The Secretary-General of the United Nations shall transmit certified copies of the present Protocol to all States Parties to the Convention and all States that have signed the Convention.